

บทความตีพิมพ์ในนิตยสารเนชั่นสุดสัปดาห์ คอลัมน์ ขวัญของแผ่นดิน
(เนื้อหาทั้งหมดจากเว็บไซต์มูลนิธิชีวิตไท <http://www.landactionthai.org>)

เมื่อเกษตรกรสะท้อนความเห็นเรื่องหนี้นอกระบบ

เผยแพร่เมื่อ วันศุกร์, 18 ธันวาคม 2558 14:21 | เขียนโดย ศิริรุ่ง ศรีสิทธิพิศาลภพ

วันที่ 8-9 ธันวาคม 2558 ได้มีการจัดงานสัมมนาเพื่อเสนอผลการศึกษาเรื่อง "การสูญเสียที่ดินของเกษตรกรอันเนื่องมาจากปัญหาหนี้นอกระบบ" ณ ศูนย์กิจกรรมธรรมชาติโพธาราม อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี จัดโดยมูลนิธิชีวิตไท (LocalAct) ในเวทีนี้มีเกษตรกรจากภาคกลาง 5 จังหวัด คือ ชัยนาท สุพรรณบุรี อุทัย เพชรบุรี และราชบุรี กว่าสี่สิบคนเข้าร่วมเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์ปัญหาและทางออกเรื่องหนี้นอกระบบของเกษตรกร

จากการสะท้อนภาพปัญหาของเกษตรกร ทำให้เห็นมิติของหนี้นอกระบบเกษตรกร ที่ไม่สามารถแยกขาดจากโครงสร้างของระบบการผลิต วิธีชีวิตและความไม่เป็นธรรมที่เกษตรกรได้รับอยู่ปัจจุบัน โดยเฉพาะการไร้อำนาจต่อรองในระบบตลาด การไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ในระบบการผลิต และ

นโยบายส่งเสริมการเกษตรที่ส่งผลให้เกษตรกรขาดทุนจากการผลิตหลายต่อหลายครั้ง

"วงจรหนี้สินเกษตรกร" เริ่มต้นจาก การกู้หนี้ในระบบ-นำมาลงทุน-ขาดทุนจากการผลิต และวนซ้ำกลับมาที่หนี้นอกระบบ—ใช้คืนหนี้ในระบบและลงทุน—ขาดทุนการผลิต เมื่อยังขาดทุนอยู่ก็วนกลับมาที่ กู้หนี้นอกระบบก่อนใหม่-ให้หนี้บางส่วน ลงทุน-ขาดทุนการผลิต ซ้ำแล้วซ้ำเล่า พอพุงกลายเป็นวัวพันหลัก จนเกษตรกรหลายรายหาหนทางออกไม่เจอ สุดท้ายเมื่อหาทางออกจากปัญหาหนี้สินไม่ได้ เกษตรกรบางราย ก็จบปัญหาด้วยวิธีการฆ่าตัวตายดังที่เป็นข่าวตามหน้าหนังสือพิมพ์

แล้วทำไมเกษตรกรถึงออกจากวงจรหนี้นอกระบบได้ยากนัก? เกษตรกรหลายรายสะท้อนให้เห็นว่าการแก้ปัญหาเรื่องหนี้นอกระบบไม่สามารถแยกออกจากหนี้ในระบบได้เพราะเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ยกตัวอย่างเกษตรกรภาคกลางรายหนึ่ง ที่กู้หนี้ในระบบเพื่อมาลงทุนทำการเกษตรตามแนวทางที่ภาครัฐ สนับสนุน คือ การเลี้ยงโคเนื้อ โดยมีธนาคารของรัฐสนับสนุนเงินกู้ก้อนหนึ่งเพื่อเลี้ยงโค และรัฐให้ความหวังว่าเมื่อเลี้ยงได้ตามเป้าหมายก็จะรับซื้อในราคาที่เกษตรกร ได้กำไร แต่ในความจริงเงินกู้ในระบบของธนาคารรัฐนั้นไม่เพียงพอ ที่จะลงทุนซื้อโค สร้างโรงเรือน และวางระบบการจัดการต่างๆ เกษตรกรรายนี้ จึงจำเป็นต้องพึ่งนายทุนนอกระบบ กู้เงินมาลงทุนเพิ่มเติม รวมทั้งในระหว่างที่เขายังไม่ได้รับรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากครอบครัวไม่มีเงินออม และไม่มีรายได้เสริม เขาจึงต้องไปยืมเงินนอกระบบในละแวกชุมชนและพ่อค้ามาใช้จ่ายในการดำรงชีวิต ของครอบครัว โดยต้องยินยอมทำสัญญาที่ถูกเอาเปรียบและจ่ายดอกเบี้ยที่เกินกว่ากฎหมายกำหนด ที่ร้อยละ 15 ต่อปี ให้กับเจ้าหนี้นอกระบบทำให้เกษตรกรรายนี้มีภาระหนี้สินที่เกิดขึ้นทั้งในและ นอกระบบและต้องจ่ายดอกเบี้ยทุกเดือน แต่ก็หวังและเฝ้ารอวันที่โคเนื้อเติบโตพอที่จะนำไปขายตามที่รัฐบอกไว้เพื่อสะสางหนี้สินที่กู้มาทั้งหมด

แต่เมื่อเกิดโรคระบาดในโคเนื้อที่ส่งผลต่อราคาตลาดเนื้อวัวทั่วประเทศ สิ่งที่เกษตรกรลงทุนไปตามนโยบายที่รัฐส่งเสริม จึงไม่เป็นไปตามแผนที่คาดไว้ ทำให้เขาขาดทุน โคที่เลี้ยงไว้ เนื้อไม่ได้มาตรฐานตลาดก็ไม่รับซื้อ แต่เนื่องจากรัฐไม่ได้มีการประกันรายได้ เกษตรกรรายนี้ จึงจำเป็นต้องคืนเงินอีกครั้ง โดยการไปกู้หนี้นอกระบบเพื่อนำเงินมาลงทุนเช่าแผงขายเนื้อวัว ที่ตนเองเลี้ยงเพื่อขายวัวออกไปให้ได้มากที่สุด ระหว่างนี้ครอบครัวก็ต้องใช้ชีวิตอย่างเคร่งเครียดกระเป๋าคะเสียลูกหลาน ก็จำเป็นต้องเรียนและใช้เงิน

ส่วนหนึ่งของวงจรหนี้นอกระบบเกษตรกร จึงมีจุดเริ่มต้นจากนโยบายส่งเสริมเกษตรของภาครัฐ ซึ่งไม่มีการประกันความเสี่ยงให้กับเกษตรกรนั่นเอง สุดท้ายเมื่อเกษตรกรอับจนหนทางเจ้าหนี้นอกระบบก็จะบีบบังคับให้เกษตรกรขาย ที่ดิน ยึดที่ดินของเกษตรกรที่นำไปขายฝาก หรือฟ้องดำเนินคดีหากเกษตรกรทำสัญญาจำนองที่ดินไว้ วิกฤติของเกษตรกร การไม่เข้าใจกฎหมายและเข้าไม่ถึงความยุติธรรม ทำให้

เกษตรกรจำนวนมากต้องสูญเสียที่ดิน

สิ่งที่เกิดขึ้นคือ เกษตรกรที่ประสบปัญหา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ระหว่าง 50-80 ปี ต้องเดินทางร้องขอความยุติธรรมและขอความช่วยเหลือเพื่อให้รัฐแก้ไขปัญหา หนี้สิน ภาพเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพชีวิตของเกษตรกรไทยในปัจจุบัน ที่สูงวัย ไร้ที่พึ่ง และต้องเผชิญสภาพความยากลำบากอย่างล่ำพั้ง ปัจจุบัน มีเกษตรกรจำนวนมากที่ไร้ที่ทำกิน เมื่อล้มเหลวแล้วก็ไม่สามารถเริ่มต้นใหม่ได้ในอาชีพการเกษตรของตน จำเป็นต้องทิ้งบ้านเกิดเข้าสู่อาชีพรับจ้าง ขณะที่คนหนุ่มสาว ลูกหลานของเกษตรกร ก็มีแรงจูงใจน้อยมากที่จะกลับมาสานต่ออาชีพเดิมของบรรพบุรุษให้มีคุณภาพ เพราะเจ็ดหลายต่อภาพของพ่อแม่ปู่ย่าตายายที่ต้องเผชิญกับความลำบากในอาชีพการเกษตรนี้

การสะท้อนภาพปัญหาหนี้ นอกกระบบของเกษตรกรในเวทีสัมมนาครั้งนี้ ทำให้หลายภาคส่วนตระหนักว่าปัญหาหนี้สินเป็นประเด็นวิกฤตของเกษตรกร ที่สำคัญก็คือการแก้ไขปัญหาต้องเริ่มต้นจากการปฏิรูปโครงสร้างภาคเกษตรกรรม ระบบการผลิตและการตลาดที่เกษตรกรไม่ได้รับความเป็นธรรม เพราะนั่นคือสาเหตุเบื้องต้นที่ทำให้เกษตรกรหลุดจากวงจรหนี้สินไม่ได้ นั่นเอง
